

γραφιδῶν τῆς λεγομένης Βίβλου τοῦ Cotton, χειρογράφου περιέχοντος τεμάχια ἐκ τῆς Γενέσεως ἀνερχομένου δὲ εἰς τὸν 5^{ον} αἰῶνα καὶ ἀποκειμένου ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ, καὶ τῶν Μωσαϊκῶν τοῦ Ἀγίου Μάρκου τῆς Βενετίας τῶν παριστάωντων σκηνὰς ἐκ τῆς Γενέσεως, καὶ ἀναγομένων εἰς τὸν ΙΓ' αἰῶνα.

Κατὰ ταῦτα ἡ μέγρις ἡμῶν περιωθεῖσα Ἑρμηνεία καθὼς καὶ αἱ πηγαὶ τῆς εἶναι καθαυτὰ προϋόντα τῶν μετὰ τὴν Ἀλωσιν χρόνων οὐδεμίαν ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὰς δημιουργικὰς περιόδους τῆς καθ' αὐτὸ βυζαντινῆς τέχνης.

(Ἐπεται τὸ τέλος)

Α. ΕΥΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΠΕΣΜΕΝΟΣ ΔΕΝΤΡΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ τοῦ χωριοῦ μου ἔχει πολλὰ δέντρα γύρα γύρα, ὅλα μεγάλα, ὅλα ψηλά, ὅλα πολὺκλαδα, κι' ὅλα χοντρόκορμα τόσο, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τ' ἀγκαλιάσουν τρεῖς ἄντρες μιζῖ. Αὐτὰ τὰ δέντρα εἶναι παλιά, πολὺ παλιά. Τάχουν θρεμμένα αἰῶνες, κι' ἀπὸ τὴν παλιοςὺνη τοὺς ὁ κορμὸς τοὺς εἶναι κουφαλισμένους ἀπὸ τὰ μυρμηγκία, ἢ ἀπὸ καὶ ἄλλα κολεόφτερα, ποὺ κατορθώνουν καὶ τὸν τρυποῦν χρόνον μὲ τὸν χρόνον καὶ κάνουν μέσα φωλιές. Αὐτὰ τὰ αἰωνόβια δέντρα ἔχουν ἀπάνωτους ἱερούς, ἕνα αἰεθλο παρασιτόδεντρο, ποὺ φυτρώνει στὰ παλιά δέντρα, καὶ κάνει ἕναν κίτρινον καρπὸ, στὸ μέγεθος τοῦ κισσόκαρπου, ποὺ τὸν ἀγαποῦν πολὺ τὰ κουνάβια, ἀλλ' ἔχουν καὶ πολλὰ στεγνωμένα καὶ σαπισμένα κλωνάρια, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ γκρεμίσῃ κοί νὰ τὰ κάψῃ κανεὶς, γιατί εἶναι τοῦ νοικοκύρη τῆς Ἐκκλησιᾶς, τοῦ Ἀϊ—Λιά, καὶ μόνον οἱ δυνάτοι ἄνθρωποι τοῦ χειμῶνος τὰ γκρεμίζουν, ἀλλὰ καὶ γκρεμισμένα τὰ κλωνάρια αὐτὰ δὲν τολμᾷ νὰ τὰ πάρῃ κανεὶς νὰ τὰ κάψῃ ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ Ἀϊ—Λιά, ποὺ θεωρεῖται ἀπὸ τὸ χωριό, ὡς πολὺ «κακὸς» ἄγιος ὅταν τοῦ παίρνῃ κανεὶς τίποτε, κι' ἔτσι ὅσα κλωνάρια πέφτουν καταγῆς, ξερὰ ἢ σάπια, ἢ καμμιὰ φορὰ καὶ χλωρὰ, πᾶν χαμένα!

Ὁ κόσμος κατὰ παράδοση ἀρχαία, φοβᾶται νὰ κόψῃ ξύλα τῆς Ἐκκλησιᾶς, στεγνὰ ἢ χλωρὰ, εἴτε γιὰ νὰ κάψῃ, εἴτε γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ, κι' ὅχι μόνον νὰ κόψῃ τέτοια ξύλα φοβᾶται, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ μάσῃ ἀκόμη ἀπὸ καταγῆς! Δὲν εἶναι μοναχὰ ὁ φόβος μὴν πάθῃ κανεὶς τίποτε ποὺ ἐμποδίζει τὸν κόσμο νὰ κόψῃ ἢ καὶ νὰ μαζεύῃ ξύλα τῆς Ἐκκλησιᾶς, ἀλλὰ κι' ἡ ἰδέα τῆς ἁμαρτίας νὰ βάλῃ χέρι σ' ἐκκλησιαστικὸ δέντρο, γιατί λέν οἱ παραδόσεις:

- «Ὁποῖος κόψῃ χλωρὸ ξύλο τῆς Ἐκκλησιᾶς θὰ κοπῇ»
- «Ὁποῖος κόψῃ ξερὸ ξύλο τῆς Ἐκκλησιᾶς θὰ ξεραθῇ»
- «Ὁποῖος κάψῃ ξύλο τῆς Ἐκκλησιᾶς θὰ καῇ»
- «Ὁποῖος ἀναβῇ σὲ δέντρο τῆς Ἐκκλησιᾶς θὰ πέσῃ».

Γι' αὐτὸ καὶ γύρα στὲς ἐκκλησιᾶς καὶ στὰ παρεκκλήσια διατηροῦνται τὰ δέντρα αἰωνόβια, ἐπειδὴ κανένας Χριστιανὸς δὲν βάνει χέρι ἀπάνω τους. Ἀλλ' ὁ κόσμος νομίζει ὅτι τὰ δέντρα εἶναι εὐλογημένα πράγματα καὶ γι' αὐτὸ τ' ἀγαποῦν ὅλοι οἱ ἄγιοι, καὶ τὰχουν γύρα στὲς ἐκκλησιᾶς τοὺς καὶ κόβουν ὅποιους τὰ κόβουν, καὶ καίγουν ὅποιους τὰ καίγουν.

Εἶπα ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ μου ἔχει πολλὰ δέντρα γύρα-γύρα, ὅλα μεγάλα, ὅλα πολὺκλαδα, κι'

ὅλα χοντρόκορμα τόσο, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τ' ἀγκαλιάσουν τρεῖς ἄντρες μαζί. Αὐτὰ τὰ δέντρα εἶναι παλιά, πολὺ παλιά. Τάχουν θρεμμένα αἰῶνες....

Ὅλο τὸ χωριὸ τὰ καμαρόνει αὐτὰ τὰ δέντρα, γιατί ἀληθινὰ κανεὶς ἄλλου χωριοῦ ἢ Ἐκκλησιᾶς δὲν ἔχει οὔτε τόσα δέντρα, οὔτε τέτοια δέντρα, κι' ὅποιος ξένος ἔρχεται στὸ χωριὸ μας πηγαίνει ἐπιταυτοῦ στὴν ράχη, ὅπου εἶναι ἡ Ἐκκλησία μας, καὶ τὰ θαυμάζει, τὸν χειμῶνα γιὰ τὸ βούισμα τοῦ ἀνέμου, ποὺ περνᾷ ἀνάμεσα στὰ κλωνάρια τοὺς καὶ τσικίζει τὰ ξεροκλωνάρια τοὺς καὶ τὸ καλοκαίρι γιὰ τὸ πλούσιό τους φύλλωμα, γιὰ τοὺς παχυοὺς τοὺς ἴσκιους τοὺς καὶ γιὰ τὴν δροσιά τους.

Τὸ καλοκαίρι, διὰ κἀνὴ πολλὴ ζέστη, ὅσοι μένουν στὸ χωριὸ καὶ δὲν πηγαίνουν στὰ χωράφια τὴν πλειότερη τὴν ἡμέρα τὴν περνοῦν κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα τῆς Ἐκκλησιᾶς, γιατί ἐκεῖ κάνει πολλὴ δροσιά, ἐνῷ ἄλλου ψένει ὁ ἥλιος καρβέλλια. Δὲν τὰ καμαρόνει μόνον τὸ χωριὸ μας αὐτὰ τὰ δέντρα, ἀλλὰ καὶ τ' ἀγαπάει καὶ τὰ πονάει, σὺν ἐμψυχᾷ ὄντι. Τὰ βλέπομε ἔτσι, ὅπως εἶναι τὰ ἀφ' ὄντας γεννηθῆκαμε ὅλοι οἱ συγχωριανοὶ καὶ μᾶς φαίνονται, σὺν γερόντοι συγχωριανοὶ μας. πολὺ-πολὺ γερόντοι, σὺν μεγάλοι παπποῦδες τῶν παπποῦδων μας.

Κάποτε-κάποτε τοὺς χειμῶνες, κάθε εἴκοσι σαραντα ἢ πενήντα χρόνια πέφτει κανένας δέντρος ἀπὸ τὰ πολλὰ δένδρα τῆς Ἐκκλησιᾶς μας, ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ φάγωμα τῶν μυρμηγκιῶν καὶ τῶν γκουμένων, ἐνὸς εἶδους κολοφτέρων μὲ βαθυκύανο χρῶμα, καὶ μὲ σῶμα τέσσερες φορὲς μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ μᾶλισσι ποὺ δὲν ξέρω πῶς τὸ λέγει ἡ ζωολογία, διατὶ δὲν τὸ εἶδα πούθενά ζωγραφισμένο. Τότε πηγαίνει σύσσωμο ὅλο τὸ χωριὸ γιὰ νὰ ἰδῇ καὶ νὰ κλάψῃ τὸν πεσμένον δέντρο!

Εἶμουν μικρὸ παιδί, πεντέξῃ χρόνων, ὅταν τὴν ἡμέρα τοῦ Ἀϊ—Χαραλάμπου, δέκα Φλεβαριοῦ, ποὺ ἔκανε ἕνας τρομερὸς νοτιάς καὶ σήκονε τῆς πλάκες ἀπὸ τὲς σκεπές, κι' ὅλο τὸ χωριὸ εἶταν κατάκλειστο, κι' οὔτε γίδι μπόρεσε νὰ βγῇ στὸν λόγον, οὔτε πρόβατο στὸ λειβάδι, κι' οὔτε βῶδι στὸν κάμπο, ἀπὸ τὸ δύνασσι τοῦ ἀνέμου, ἔπεσε ἕνας μεγάλος δέντρος τῆς Ἐκκλησιᾶς, ποὺ εἶχε γείνει κουφάλα ἀπὸ τὰ μυρμηγκία κι' ἀπὸ τοὺς γκουμάνους. Ἡ κακοκαιρία ἐκείνης τῆς ἡμέρας ποὺ ἐγινε αὐτὸ τὸ θάμι, δὲν μολογιέται. Νοτιάς καὶ βροχὴ ἀνακατομένα, ἔκαναν μιὰ τρομερὴ ταραχὴ, σὺν νὰ ἤθελε νὰ χαλάσῃ ὁ Θεὸς τὸν Κόσμον. Ὅλο τὸ χωριὸ εἴμαστε συμμαζωμένοι κάθε οἰκογένεια στὴν φωτιά τῆς, τὰ βώδια μούγκριζαν μέσα στὲς καλύβες, τ' ἄλογα καὶ τὰ μούλάρια χρεμετοῦσαν μέσα στὰ κατώγια, τὰ γαῖδουράκια γκάριζαν στὰ παραύλια, τὰ γιδοπρόβατα βέλαξαν στὰ μαντριά, τὰ σκυλλιά

A. Reinach

Ειδύλλιον

οὐρλιαζαν στὲς αὐλές, κι' οἱ κότες μούλωναν στὰ κοττέσια. Θανατική σιωπή βασίλευε ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ χωριοῦ, κι' ἂν δὲν ἔβγαινε ὁ καπνὸς ἀπὸ τοὺς καπνοδόχους, γέννημα μεγάλων σιῶν, κι' ἔρχονταν κανένας ξένος, θὰ νόμιζε ὅτι τὸ Χωριό ἦταν πεθαμένο!

Ἐκεῖ ποὺ ἐκαθόμαστε γύρα-γύρα στὴν χοντοκούτσουρη φωτιά, ἀκοῦμε ἀνάμεσα στὸ βοητὸ τῆς κακοκαιρίας ἕναν τρομερότατον κρότο, ὅχι σὰν μπουμπουναριὰ ἀστροπέλεκτα, ἀλλὰ σὰν ἀποτομο γκρέμισμα μεγάλου κάστρου.

— Κάποιο μεγάλο κακὸ ἔγινε στὸ Χωριό!

Εἶπε ὁ πατέρας μου καὶ πετάχτηκε στὴν κρεβάτα κουκουλωμένος μὲ μιὰ μεγάλη κάππα, κι' ἐφώναξε στὸ γειτονικὸ σπίτι:

— Τί ἔγινε; Τ' εἶταν αὐτό, ποῦ ἀκούστηκε;

Ἀλλὰ τὰ ἴδια ρωτήματα ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ κάθε σπίτι.

Ὅσα σπίτια εἶταν σιμώτερα στὴν Ἐκκλησιά, αὐτὰ μονάχα εἶχαν καταλάβει ὅτι κάποιο κακὸ εἶχε γίνει τρώγυρα στὴν Ἐκκλησιά, κι' αὐτοὶ πρῶτοι ἔτρεξαν καὶ τὸ εἶδαν κι' ἐπληροφόρησαν τὸ Χωριό.

— Τί ἔγινε; Τί ἔγινε;

— Ἐπεσε ἕνας δένδρος τῆς Ἐκκλησιάς!

— Δέντρος;

— Τί λέτε, μωρέ! Ἀλήθεια;

— Ἀλήθεια κι' ἀπαλήθεια!

— Ποιὸς δέντρος;

— Ἐκεῖνος ἐκεῖ ὁ χοντρός, δεξιὰ ὑπὸ τ' Ἀγνάτια.

—

— Ὁ χοντρός ὁ μαῦρος, ποῦχε τὰ χοντρά καὶ τὰ μακρὰ κλωνάρια.

— Μωρὲ τί πάθαμε!

— ... Ἀκοὺς ἐκεῖ νὰ πέσῃ ὁ δέντρος ὁ χοντρός!

Ὅλο τὸ Χωριό ἔγινε ἀνω-κάτω μὲ τὸ νέο τῆς ἡμέρας, καὶ σὲ λίγο ξεκίνησαν μ' ὄλην τὴν κακοκαιρίαν οἱ δυνατώτεροι ἄντρες τοῦ Χωριοῦ καὶ περιφρονώντας τὸν τρομερὸν ἄνεμο, ποῦ φροσοῦσε σὰν ὄρη Κυρίου, καὶ τὴν δυνατὴν, πυκνὴν, καὶ χοντροστάλη βροχή, ποῦ ἔπεφτε στὰ διαλείμματα τοῦ ἀνέμου, ἔφτασαν στὴν Ἐκκλησιά κι' εἶδαν τὸ μεγαλόπρεπο θέαμα τοῦ πε-

σμένου δέντρου. Γυρίζοντας διηγήθηκαν καταλεπτῶς τοὺς δέντρος ἔπεσε, κατὰ ποῦ ἔπεσε, πῶς τσακίστηκαν τὰ κλωνάρια του καὶ μῆχαν κάμποσα μιὰ ὀργιὰ μὲς στὴν γῆ, πῶς ὁ κορμὸς του εἶταν φαγωμένος ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ μυρμήγκια, κι' ὅμοιαζε σὰν θεώρατη φλογέρα, ποῦ μπορούσε κανεὶς νὰ μῆῃ ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά καὶ νὰ βγῇ ἀπὸ τὴν ἄλλη, κι' ὅσοι ἀκούγαν ὅλ' αὐτά, περίμεναν μ' ἀνυπομονησιὰ νὰ ξεπέσῃ ὁ ἄνεμος γιὰ νὰ πᾶν κι' αὐτοὶ νὰ ἰδοῦν τὸ θλιβερὸ θέαμα.

— Φλεβάρης, Κουτσοφλέβαρος! (Εἶπε ὁ πατέρας μου). Εἶν' ἀντίχριστος αὐτὸς ὁ μῆνας! Φθονερός, κακορρίζικος! Κάνει, κάνει, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ βασιτάξῃ. Νὰ ἰδῇτε αὐριο θάχουμε καλοκαιρία, γιατί ὁ Φλεβάρης εἶναι τῆς ὥρας. Τὸν Φλεβάρη νὰ φοβάστε ἀπὸ τὲς ὥρες του κι' ὄχι ἀπὸ τὲς μέρες του. Πότε κάνει τὸν Γενάρη, τότε κάνει τὸν Μάρτη, ἀλλ' οὔτε τὸ ἕνα εἶναι, οὔτε τὸ ἄλλο, καὶ γι' αὐτὸ καὶ λέγεται φθονερός, γιατί, ὅλο κι' ἀπὸ τὸν φθόνο του, κάνει αὐτά, ποῦ κάνει.

— Τὸν Φλεβάρη (εἶπε ἕνας ἄλλος) ξεψυχαίνει ὁ Χειμώνας... Εἶδαν τὸ σφαχτό, ὅταν τὸ σφάζουν, πῶς λατίζοδεργεται; Βάνει τέτοια δύναμη, ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ βῇ, ὅταν εἶναι ζωντανό. Μπορεῖ νὰ σκοτώσῃ ἄνθρωπο!

— Ὁ Φλεβάρης (εἶπε ἄλλος ἕνας) εἶναι ὁ χειρότερος μῆνας... Λέν ὅτι μιὰ φορὰ θὰ χαλοῦσε τὸν Κόσμο στὴν νεροποντή, ἀπὸ τὴν κακία του, κι' ἔβαλε γι' αὐτὸ ὅλα του τὰ δυνατά. Βλέποντας τότε ὁ Γενάρης τὸν κακὸν τοῦ σκοποῦ, εἶπε τοῦ Μάρτη:

— Μωρὲ, τί τὸν κυττάξεις τὸν Ἀντίχριστο; Θὰ χαλάσῃ τὸν Κόσμο! Χτύπα τον εἰς, ποῦ τὸν ἔχεις κοντά, γιατί ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ τὸν προφτάσω, γιατί μοῦ ἔφυγε εἴκοσι ὀχτὼ κονάκια μακρὰ.

Τότε γυρίζει ὁ Μάρτης καὶ τοῦ παίρνει τὲς δυὸ μέρες ποῦ ἤθελε γιὰ νὰ βγῇ, κι' ἀπὸ τότε ὁ Φλεβάρης ἔμεινε μὲ εἴκοσι ὀχτὼ μέρες καὶ μόνον κάθε τέσσερα χρόνια γίνεται μὲ εἴκοσι ἐννιά. Γι' αὐτὸ λέγεται καὶ Κουτσοφλέβαρος. Ἀλλ' ὅσο κι' ἂν φλεβίζῃ, ἀνοιξίλιες μυρίζει.

Ἐνῶ οἱ μεγάλοι κουβέντιαζαν αὐτὰ γύρα στὴν φω-

λιά, με τὰ παράθυρα κλεισμένα, ἀπὸ τὸ κρύο κι' ἀπὸ τὸν ἄνεμο, ἀνοιξε ἡ θύρα καὶ μπήκε μέσα κάποιος. Μὲ τὸ ἀνοιγμα τῆς θύρας, χύθηκε ὅλη ἡ μέρα μέσα στὸ σπίτι καὶ καταλάβαμε ὅτι εἶχε ξεπέσει ἔξω ἡ κακοκαιρία, κι' εἶχε λαγαρίσει ὁ οὐρανός. Ἀμέσως, λοιπόν, βγαίνομε ἔξω καὶ τραβοῦμε κατὰ τὴν Ἐκκλησιὰ νὰ ἰδοῦμε τὸν πεσμένον δέντρο. Σὲ λίγο μαζεύτηκε ἐκεῖ ὅλο τὸ χωριό: ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, καὶ περιεργάζονταν ὅλοι τὸν νικημένον γίγαντα μὲ μιὰ μεγάλη κατήφεια ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπό τους. Θὰ νόμιζε κανεὶς ὅτι τοῦ ἔκαναν τὴν κηδεῖα. Καθένας εὗρσκε κατὶ καλὸ νὰ εἰπῇ γιὰ τὸν κατὰ-κοπον ἥρωα καὶ μόνον ἓνας δὲν ἔλεγε τίποτε, κι' αὐτὸς εἶταν ἓνας χωριανός μας, ποῦ ἔκανε τὸν ξυλοκόπο στὴν ξενιτειά. Κουνοῦσε τὸ κεφάλι του κι' ἔκανε πῶς σκέφτονταν βαθυά.

— Τί σκέφτεσαι ἔτσι βαθυά.

Τοῦ εἶπε ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς χωριανούς μας.

— Τί σκέφτομαι; (Ἀπολογήθηκε ἐκεῖνος). Σκέφτομαι ὅτι αὐτὸς ὁ δέντρος, ἂν εἶταν μέσα σὲ μιὰ Πολιτεία τὸν χειμῶνα, θάξιζε δέκα λίρες! Βγάζει διακόσια σωστά φορτώματα ξύλα!...

— Δέκα λίρες αὐτὸς ὁ δέντρος; (Τοῦ εἶπε ὁ πατέρας μου, ποῦ εἶταν κι' ἐπίτροπος καὶ χτίτορας τῆς Ἐκκλησιᾶς). Ἐγὼ σοῦ τὸν δίνω μισὴ λίρα μόνον. Τὸν παίρεις;

— Τὸν παίρω, ἀλλὰ φοβοῦμαι τὸν Ἀῖ—Λιᾶ. Φοβοῦμαι μὴ μοῦ βγῇ σὲ κακό.

— Γιατί νὰ φοβῇς τὸν Ἀῖ—Λιᾶ, (τοῦ εἶπε ὁ Λώλης ὁ Γκατζώνης). Ἀφοῦ θὰ τὸν ἀγοράσης τὸν δέντρο;

Μ' αὐτὸν τὸν λόγο καταπίεστηκε ὁ ἄνθρωπος, ἔβγαλε τὴν σακκούλα ἀπὸ τὸν κόρφο του, τὴν ἔλυνε ἔβγαλε ἀπὸ μέσα μισὴ λίρα καὶ τὴν ἔδωκε στὸν πατέρα μου. Ὁ πατέρας μου, λαβαίνοντας τὴν μισὴ λίρα τοῦ εἶπε:

— Καλὲς διαφορὲς!

Καὶ γύρισαν ὅλοι στὰ σπίτια τους λυπημένοι ἀπὸ τὴν ἐντύπωση τοῦ πεσμένου δέντρο.

Τὴν ἄλλη μέρα πρωτὶ—πρωτὶ παρουσιάστηκε στὸν πατέρα μου ὁ ἀγοραστής τοῦ πεσμένου δέντρο καὶ μὲ μιὰ μεγάλη κατήφεια, χυμ' ἡν στὸ πρόσωπό του, τοῦ εἶπε:

— Νὰ μὲ σχωρέ'ης, ἀφεντικό! Δὲν τὸν κόβω τὸν πεσμένον δέντρο, κι' ἂν θέλ'ς γύρ'σε μου τὴν μισὴ λίρα, ποῦ σῶδωκα, κι' ἂν δὲν θέλ'ς μὴ μοῦ τὴν γυρί'ης.

— Γιατί, μωρὲ χαμένε; (Τοῦ εἶπε ὁ πατέρας μου) Γιατί μετάνιωσες;

— Δὲν μετάνιωσα, ἀφεντικό μ', δὲν μετάνιωσα, ἀλλὰ δὲν μοῦ τὸν δίν' τὸν δέντρο ὁ νοικοκύρ'ς!

— Ποιὸς νοικοκύρης;

Τὸν ἐρώτησε ὁ πατέρας μου μὲ ἀπορία.

—...Ὁ Ἀῖ—Λιᾶς! Δὲν λὲς πῶς ξημέρωσα ζωντανός! Ἦρθε, ἀφεντικό μ', ὁ ἴδιος ὁ Ἀῖ—Λιᾶς στὸν ὕπνο μου, ὅπως τὸν γλέπομε ζωγραφισμένο στὴν εἰκόνα του, ἀπὸ προιάλλης κι' ἀναμιλλιάρης κι' ἄγριος ἄγριος, ἀπαράλλαχτος, σοῦ λέω, ὅπως τὸν γλέπομε στὴν εἰκόνα του ζωγραφισμένο καὶ μοῦ εἶπε:

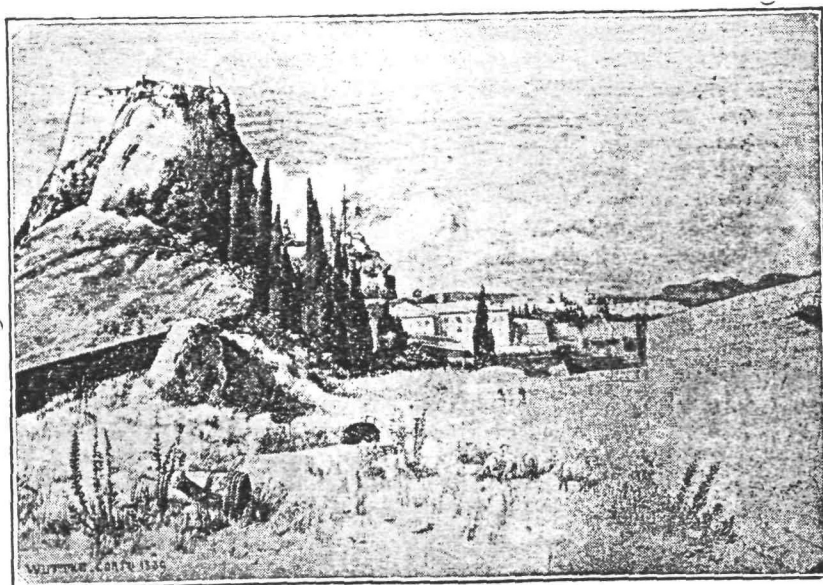
— «Ἐσύ εἶσαι, ποῦ θέλ'σες ν' ἀγορά'ης τὸν πεσμένον δέντρο μου;» Καὶ φάπ! μοῦ δίνει μιὰ κατάμουτρα. Ἐγὼ, σὰν τὸν γνώρισα ποῦ εἶταν ὁ ἴδιος κι' ὁ κατὰ-ἴδιος ὁ Ἅγιος, ἄρχισα νὰ τρέμω σὰν τὸ καλάμι στὸ ρέμα, καὶ τοῦ εἶπα μὲ μισοκοιμημένη φωνὴ στὸν λιᾶ-ραγγά μου:

— «Σχώρεσέ με, Ἄγιέ μου! Σχώρεσέ με! Δὲν τὸν κόβω τὸν δέντρο σου! Δὲν τὸν κόβω!»

Κι' ὁ Ἅγιος μοῦ εἶπε πάλε:

— «Κύτταξε μὴν τὸν κόψης, γιατί δὲν ἔχεις πλεῖο ζήση!» Κι' ἔγεινε ἄφαντος ἀπὸ μπροστά μου. Εὐ-πνησα ἀμέσως τ' ἄκριτα μεσάνυχτα, ἔκανα τὸν σταυρό μου, ξύπνησα καὶ τὴν γυναῖκα μου ἀπὸ τὸν φόβο μου, κι' ἀπὸ τότε, ὥς ποῦ νὰ ξημερώσῃ, δὲν κόναμε ἄλλο παρὰ σταυροὺς καὶ μετάνοιες μπροστά στὸ εἰκό-νισμα.

Ὁ πατέρας μου ξαφνίστηκε ἀπ' αὐτά, ποῦ τοῦ εἶπε ὁ ἀγοραστής τοῦ πεσμένου δέντρο, ἔκανε κι' αὐτὸς

H. Dinckels

Τὰ κυπαρίσσια τοῦ χωριοῦ

τόν σταυρό του, καὶ τοῦ ἔδωκε τὴν μισὴ λίρα, λέγοντάς του :

— Πάρε τὴν μισὴ λίρα σου καὶ σῦρε στὸ καλὸ.

Κι' ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος ἔβγαине ἀπὸ τὸ σπίτι μας, ὁ πατέρας μου σηκώθηκε, σταυροκοπήθηκε μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι καὶ μιτακάθησε στὴν κορφὴ τῆς στυλῆς.

— Κι' ὁ πεσμένος δέντρος ;

— Ἐμεινε χρόνια ἐκεῖ ποῦ ἔπεσε, χωρὶς νὰ τὸν πειράξῃ κανεὶς, ὡς ποῦ ἔλυσε ἀπὸ τὴν σπείλα. Ποιὸς τοιμοῦσε νὰ βάλῃ χερί στὸν δέντρο τοῦ "Αἰ—Λιᾶ ;

Σούλι.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

CHARLES DIEHL

P A B E N N A

ΕΤΑΞΥ τῶν ἐπιφανεστέρων τῆς τέχνης πόλεων ὧν πλήρης εἶνε ἡ Ἰταλία, ἡ Ραβέννα κέκτηται ἰδιόζονιὰ τινα χαρακτηριστῆρα. Δὲν εὐρίσκει τις ὅπως εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν Πομπηϊαν τὰς μεγάλας ἀναμνήσεις τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Δὲν παρουσιάζει αὕτη, ὅπως ἡ Φλωρεντία καὶ ἡ

Βενετία, τὰς θαυμάσιās λεπτότητας τοῦ Quattrocento (τῆς Ἀναγενήσεως) ὅπου αἱ μεγαλοπρεπεῖς λαμπρότητες τῆς Ἀναγενήσεως ἔθαιον.

Τὸ ἐνδιαφέρον ταύτης εἶνε διάφορον. Εἶνε δηλαδὴ τὸ μοναδικὸν μέρος τῆς Ἰταλίας, καὶ ἴσως ἐν τῶν σπανίων τοῦ κόσμου, ἐν ᾧ δύναται τις νὰ λάβῃ ἐντύπωσιν μὴν πλήρη καὶ ἀληθῆ τῆς ἀρχαίας Χριστιανικῆς τέχνης κατὰ τὸν πέμπτον καὶ ἕκτον αἰῶνα. Ἀναμφιδόλως δὲ ἡ Ραβέννα, καὶ ἐνεκα ἄλλων ἀκόμῃ ἀναμνήσεων, κατέλιπεν ὄνομα περιφανές εἰς τὴν ἱστορίαν. Εἰς ταύτην ὁ Δάντης ἐτελείωσε τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς πλήρους βασάνων ζωῆς του, εἰς ἣν ἀκόμῃ εὔρε καὶ τινὰς τῶν ἐμπνεύσεων του, τὰς πλέον ὑψηλάς, τῆς «Θείας Κωμωδίας». Ἐνταῦθα καὶ ὁ Βύρων διῆλθε ἔτη τινα τῆς ταραχώδους ζωῆς του, καὶ εἰς τὴν πόλιν ταύτην εἰς τὴν ὁποίαν ἔζησε καὶ ἠγάπησεν, ἡ μνήμη τοῦ ποιητοῦ ἐπιζῇ ἡνωμένη ἀδιαρρήκτως μὲ τὴν μνήμην τῆς λατρευτῆς Cucciolì.

Ἐν τούτοις εἴαν ἡ Ραβέννα παρουσιάζει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν πρᾶγμα ἰδιόρρυθμον καὶ τῇ ἀληθείᾳ μοναδικόν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὑπῆρξε τὸ ἄσυλον τῶν τελευταίων Αὐτοκρατόρων τῆς Δύσεως, καὶ ἡ πρωτεύουσα τῶν Ὀστρογότθων βασιλέων, καὶ μετὰ ταῦτα ἡ διαμονὴ τῶν ἀντιβασιλέων (Ἐξάρχων) τοῦ Βυζαντίου εἵτινες ἀντεπροσώπευον τὴν Ἰταλίαν καταληφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Χάρις εἰς ταύτας τὰς περιστάσεις αἵτινες διήρκασαν πλέον τῶν τριῶν αἰώνων (401—751) ἡ Ραβέννα γενομένη κέντρον πολιτικὸν ὁλοκλήρου τῆς Χερσονήσου, διεμόρφωσε τὴν θαυμασίαν, ἣτις καὶ εἰς τοὺς σημερινοὺς νεκροὺς δι' αὐτὴν καιροὺς ὑφίσταται ἀκόμῃ, ἂν καὶ σιγῇ, εἰς τὰ τόσον σπάνια καὶ ἀξιοσημείωτα αὐτῆς μνημεῖα.

Ἐν μέσῳ τῶν πενθίμων τόπων καὶ τῶν ἀπεράντων ἐκτάσεων, αἵτινες περιβάλλουσι ταύτην, ἡ Ραβέννα σήμερον εἶνε μικρά τις πόλις ἐπαρχιακῆ ἔρημος σχεδὸν καὶ μᾶλλον νεκρά. Δὲν φανταίνεται τις, λέγει ὁ Ταίπε, πόλιν μᾶλλον ἐγκαταλειμμένην, μᾶλλον ἀθλίαν καὶ

ἀξιολύπητον. Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς, τῶν ὁποίων τὰς περισσοτέρας ἔχει καλύψει ἡ χλόη, εἶνε κεναὶ σχεδόν. Τοῖχοι δὲ μεγάλοι καὶ θλιβεροὶ περιβάλλουσι ταύτην, λείψανα ἱεροῦ τῶν παλαιῶν ἡρειπωμένων μοναστηρίων καὶ γυμναί προσόψεις ἀρχαίων ἐκκλησιῶν, καὶ χαμηλοὶ οἰκίσκοι ὑπεράνω τῶν ὁποίων διαγράφονται αἱ σιλουέτται τῶν παλαιῶν πύργων. Ἐν μέσῳ τῶν μακρῶν αὐτῆς τειχῶν ἡ πόλις ὥσπερ περὶ αὐτὴν συνεσπειρωμένη καταλείπει γύρω τῆς μεγάλης ἐκτάσεως ἐρήμους. Κοί ἡ ζωὴ ἀκόμῃ φαίνεται ἐγκαταλείψασα αὐτήν. Καμμία κίνησις, καμμία βιομηχανία, ἐμπόριον κανέν. Ἄλλοτε—εἶνε ἥδη χίλια πεντακόσια ἔτη—ἡ Ραβέννα ἦτο λιμὴν ἀκμάζων. Ἦδη διώρυσεν τις μακρὰ δέκα χιλιομέτρων ἐνώνει ταύτην μετὰ τοῦ Ἀδριατικοῦ καὶ ἐπὶ τῶν κοιμωμένων αὐτῆς ὑδάτων ὀλίγα μόνον λέμβοι λικνίζονται καὶ τινα ἀσήμου χωρητικότητος πλοῖα. Μία μόνῃ καλλονῇ ἀπέμεινε εἰς αὐτήν. Εἶνε δὲ αὕτη ὁ εὐρύς δορίζων καὶ τὸ θαυμασιὸν δάσος τῶν πεύκων, τὸ δάσος τὸ «πάντοτε πράσινον» τοῦ ὁποίου ὁ Βύρων, μετὰ τὸν Βοκκάκιον, ἔψαλλε τὴν σκιώδη ἐρήμωσιν, ἡ περίφημος «Pinetta» τῆς ὁποίας τὰ δένδρα μεταξὺ Ρεβέννης καὶ θαλάσσης σχηματίζουν σκιώδη φραγμόν. Ἐν δὲ μόνον πρᾶγμα ἔλκυει τὸν περιηγητὴν, τὸν ἱστορικόν, τὸν καλλιτέχνην : εἶνε δὲ τοῦτο, αἱ μέσῳ τῆς κοιμωμένης πόλεως ἐκκλησίαι αἵτινες ὑπὸ τὴν ψυχρὴν γυμνότητα τοῦ περικαλύμματος αὐτῶν, διαφυλάττουσι θυσσαυροὺς τέχνης θαυμασίους.

Μὴ ζητήσητε λοιπὸν εἰς τὴν Ραβένναν τὴν γοιτεύουσαν χάριν τῶν Τοσκανικῶν μερῶν, οὐδὲ τὸ συναρπάξον θέληγτρον τῆς Φλωρεντίας, τῆς Σιένης καὶ τῆς Περουζίας. Ἡ Ραβέννα εἶνε ἀτείρωτος θλιβερά. Ἄλλ' ἴσως ἡ θλιβερότης αὕτη προσθέτει μεῖζον ἐνδιαφέρον.

Ἐλάχισται πόλεις ἐπικαλοῦνται πλειότερον τὴν ἀνάμνησιν τοῦ παρελθόντος. Τὰ πάντα ἐκεῖ ἐπαναφέρουσι τὸ πνεῦμα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τέχνην.

Οὐδεμία ξένη ἀπασχόλησις ταραδάσει ἐκεῖ τὴν ἡρεμίαν καὶ βαθεῖαν σκέψιν τῶν μνημείων. Ἡ σιγὴ τῶν ἐρημῶν ὁδῶν ἐν αἷς τῇδε νᾶκεισε ἀρχαῖοι σαρκοφάγοι ἐγγύς τῶν μεμαρτωμένων τοίχων κατάκεινται, ἡ μεγάλη καὶ θλιβερά ἐγκατάλειψις, ἡ ἐρημικὴ ἀπομόνωσις ἐν μέσῳ τῶν εὐρυχωρῶν Βασιλικῶν, τὰ πάντα ἐκεῖ προκαλοῦσι τινὰ νὰ λησμονηθῇ μετὰ τῶν ἀναμνήσεων τῶν παρελθόντων αἰώνων!... Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἐντὸς τοῦ ἐκκλησιδίου εἰς ὃ ἀναπαύεται ἡ Αὐτοκράτειρα Γάλλα Πλακιδία ὁ ὀφθαλμὸς θελγόμενος σταματᾷ ἐπὶ τῶν θαυμασίων αὐτοῦ Μωσαϊκῶν, ὅπου εἰς βαθύ κυανοῦν ἐκτυλίσσονται χρυσὰ ἀράβουρ-